

Дано Балевски

ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИКОНОМИЧЕСКИ АКТИВНОТО НАСЕЛЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ (1900 - 1975 г.)¹

При преброяването на населението през 1975 г. за първи път в програмата на предварителните резултати бе включено и бързо преброяване на статистически данни за *икономическата активност* на населението. Това е ценна информация, която дава възможност да се види каква част от населението на страната е ангажирано в общественополезен труд и каква част от него е на издръжка на обществото.

Икономическата активност на населението може да се види от данните в следната таблица.

Население по икономическа активност според преброяванията

а	Налично население към:		Постоянно население към:	
	31.12.1934	1.12.1956*	1.12.1965*	2.12.1975**
	1	2	3	4
	Брой			
Общо	6 077 939	7 613 709	8 227 866	8 727 771
Активни	3 346 105	4 150 207	4 267 798	4 447 784
Неактивни	2 731 834	3 463 502	3 960 068	4 279 987
В градовете	1 302 551	2 556 071	3 822 824	5 061 087
Активни	515 751	1 134 229	1 859 139	2 659 935
Неактивни	786 800	1 421 842	1 963 685	2 401 152
В селата	4 775 388	5 057 638	4 405 042	3 666 684
Активни	2 830 354	3 015 978	2 408 659	1 787 849
Неактивни	1 945 034	2 041 660	1 996 383	1 878 835
	Относителен дял - %			
Общо	100.0	100.0	100.0	100.0
Активни	55.1	54.5	51.9	51.0
Неактивни	44.9	45.5	48.1	49.0
В градовете	100.0	100.0	100.0	100.0
Активни	39.6	44.4	48.6	52.6
Неактивни	60.4	55.6	51.4	47.4
В селата	100.0	100.0	100.0	100.0
Активни	59.3	59.6	54.7	48.8
Неактивни	40.7	40.4	45.3	51.2

*Данните за градско и селско население са по състояние към съответното преброяване.

**Предварителни данни.

¹ Част от статията „Образователна структура и икономическа активност на населението в България (1900 - 1975 г.)“, публикувана в сп. „Статистика“, година XXVI, март - април, кн. 2.

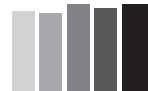
Първият извод е, че се очертава трайна тенденция на намаляване относителния дял на икономически активните лица. Този процес е свързан с измененията, които настъпват във възрастовата структура на населението поради намаляването на раждаемостта. Очевидно е, че ако процесът на намаляване на раждаемостта продължава и в бъдеще, то ще намалява и икономическата активност на населението и ще се увеличава абсолютно и относително броят на лицата от високите възрасти - извън трудоспособното население. Увеличаването на раждаемостта също така временно може да доведе до намаляване на икономическата активност поради повишената абсолютна и относителна численост на лицата от ниските възрасти - под трудоспособна възраст. Следователно тези факти показват далновидността на БКП, която постави задача за преминаване от екстензивен път на развитие на нашата икономика към интензивен, към повишаване на ефективността и качеството на всяка дейност в нашето общество.

Вторият извод е, че в градовете, където живее болшинството от населението на НР България, картината на икономическата заетост на населението е противоположна. Подчертана е тенденцията на увеличаване на икономически активните лица. Тази положителна тенденция се е формирала под влиянието на по-високата раждаемост в градовете и на голямата миграция на населението от селата към градовете. По всяка вероятност тази тенденция ще се задържи и в близките години, защото в градовете има по-висока раждаемост и процесите на миграция все още не са окончателно затихнали.

Третият извод е, че в селата тенденцията на намаляване на икономически активните лица е *трайна*. Тя е резултат от намаляване раждаемостта в селата и голямата миграция от селата към градовете. Следователно селото е, което определя общите тенденции по отношение на икономическата активност на населението в НР България.

Това са най-общите изводи, които произтичат от резултатите от преброяването на населението в тази област.

Събраната социална информация за населението на България при неговите преброявания дава възможност да се характеризира процесът на повишаване *културата* на икономически активните лица, повишаването на тяхното образователно равнище през периода на строителството на социализма. Ето и фактите.

Структура на икономически активните лица по образование според преброяванията

(B %)

Образование	1934	1946	1956	1965	1975
a	1	2	3	4	5
Общо	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Начално	39.2	40.5	40.5	31.2	18.7
Основно	8.6	18.1	27.2	37.9	42.0
Средно	2.6	4.0	9.1	15.2	28.1
Висше	0.9	1.2	2.4	3.6	0.2
Мъже	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Начално	44.9	41.9	39.3	28.9	17.9
Основно	12.4	23.2	31.9	42.2	45.8
Средно	3.4	4.9	9.6	13.8	24.7
Висше	1.4	1.8	3.2	4.6	7.3
Жени	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Начално	32.2	38.9	42.3	34.1	19.7
Основно	4.0	11.6	20.6	32.5	37.6
Средно	1.5	2.8	8.6	16.9	32.0
Висше	0.2	0.4	1.2	2.4	5.0

От данните могат да се направят следните изводи:

- За периода 1934 - 1975 г. е характерно постоянното увеличаване високите степени на образование на икономически активните лица, като особено рязко се увеличава тяхното средно образование. Неговият относителен дял от 2.6 на сто през 1934 г. достига до 28.1 на сто през 1975 г., т.е. увеличава се повече от десет пъти. Този процес е характерен и за висшето образование, чийто относителен дял се увеличава от 0.9 на сто през 1934 г. на 6.2 на сто през 1975 г., или повече от шест пъти.

- Процесът на повишаване на образователното равнище на народа особено бурно протича при жените. Докато темпът на увеличаване относителния дял на икономически активните лица със средно образование е повече от шест пъти (3.4 през 1934 г. и 24.7 през 1975 г.), то при икономически активните жени той е повече от шестнадесет пъти. При висшето образование темпът на увеличаване относителния дял на икономически активните мъже е по-бавен - повече от шест пъти, а при жените той е двадесет и пет пъти. Това означава, че културната революция и сред икономически активното население по-бурно протича при жените.

- През периода 1934 - 1975 г. се ликвидира по същество и неграмотността сред икономически активното население. Относителният дял на неграмотните икономически активни лица намалява от 32.7 на сто през

1934 г. на 3.3 на сто през 1975 г., като особено бързо протича този процес при жените (от 48.0 на сто през 1934 г. до 3.0 на сто през 1975 г.).

Структура на икономически активните лица по отрасли на народното стопанство според преброяванията

(В %)

Основни отрасли на народното стопанство	1900	1905	1910	1920	1926	1934	1946	1956	1965	1975
а	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Общо (1 + 2)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1. Отрасли на материалното производство										
в това число:										
Промисленост	8.3	7.6	7.8	7.6	8.8	8.2	10.2	15.9	26.8	34.7
Строителство	0.9	0.8	1.0	0.7	0.9	1.0	1.1	2.8	6.6	7.9
Селско стопанство	82.0	83.3	82.5	83.1	81.5	81.8	77.9	63.9	44.0	23.1
Транспорт	0.9	0.9	1.1	1.1	1.1	1.1	1.5	2.6	3.8	5.9
Съобщения	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	0.6	0.6	0.8
Търговия	2.7	2.8	2.9	2.5	2.7	3.1	4.1	3.4	4.8	7.7
2. Непроизводствена сфера	5.0	4.4	4.5	4.7	4.7	4.5	5.0	10.5	12.8	19.1

Социалната информация, събрана за населението при различните преброявания, позволява да се проследят темповете на изменение и разпределение на икономически активните лица *по отрасли* на народното стопанство; да се видят източниците на доходи на населението; характерът на икономиката на България.

Всичко това прави статистическата информация за образователната и икономическата структура на населението *златен информационен ресурс*, към който много пъти *сега и в бъдеще* ще се обръщат изследователите за анализиране *миналото и настоящето* на главната производителна сила у нас - населението.